

CURRENT PROBLEMS OF THE TRAINING METHODOLOGY BY "TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP" IN THE PROMINCIAL STAGE (V - VIII class)

Abstract: Nowadays, in the conditions of a dynamically changing economy, specialists with modern professions, with the necessary knowledge and skills for successful business realization, are needed. This undoubtedly necessitates the need for entrepreneurship in the field of technological training to expand digital and technological competence and to enrich the economic knowledge and skills of learners. The reason is the continuous growth of the information environment in which the intellect is formed, the students' constantly developing interest in economic phenomena and processes, along with the lack of research and development on the problem of acquiring technological knowledge regarding content, technology, methodology. Defining the new competences of adolescents within the European framework presupposes that they are the result of the educational process.

The purpose of this paper is to present innovation in technology and entrepreneurship education, with attention being drawn to the formation of an entrepreneurial culture for students from the upper secondary level.

Author information:

Smail Smail
OU "Otec Paisiy"
s.Stratzin,obs.Pomorie
✉ smail22@abv.bg
🌐 Bulgaria

Keywords:
Entrepreneurship, technological education,
educational process, innovation

З а разлика от психологията на възпитанието, която има по-общо значение за теорията и педагогическата практика, психологията на обучението или психодидактиката се ограничава главно с психологическите основи и закономерности на преподаването или обучаващата и контролиращата дейност на учителя и с ученето - учебната дейност на учащите се, насочена към приемане, съхраняване, преработване и използване на дадена информация.

По традиция психологията на обучението, макар и експериментално по- добре подкрепена и по-пълно представена от психологията на възпитанието, се разработва предимно като психология на ученето. Специалистите по педагогическа психология Уолтър Колесник и Хепри Линдгре са единодушни, че целта на тази психологическа дисциплина при подготовката и при повишаване квалификацията на учители е да допринесе и да им помогне за по-добро разбиране на ученика и учебния процес. „По- добро разбиране" означава по-широко, по-дълбоко и по-ефективно разбиране. Технологично обучение е обучението, при което обект на изучаване са технологиите (както индустриални, така и социални). То е целенасочен процес на взаимодействие между обучаващ (учител) и обучаван (ученик), при който има предаване и усвояване на технико-технологична информация. То е процес за системно предаване на знания с технико- технологичен характер, начини и похвати за усвояване и прилагане на знанията и формиране на умения. Чрез него се развива личността на основата на създаване на интерес към различните видове технологии, което е предпоставка за формиране на технологична култура.

Предприемачеството като компетенция представлява способността да разпознаваме възможностите и да се възползваме от тях, както и да планираме и управляваме творчески процеси с културна, социална или финансова стойност. То изисква познаване на ситуациите и възможностите, подходи за планиране и управление, етични принципи и самосъзнание. То включва умения за творчество (въображение, критичен анализ, решаване на проблеми), комуникация, мобилизиране на ресурси (хора и неща) и за справяне с несигурността, неяснотата и риска.

Предприемаческото мислене също така включва нагласи за лична ефективност, мотивация и постоянство и ценене на чуждите идеи. За да може обучението по предприемачество ефективно да развива компетенциите на учащите, капацитетът на училищата за създаване на подкрепяща и стимулираща учебна среда е точно толкова важен, колкото личностовите компетенции и мотивацията на преподавателите. Обучението по предприемачество не може да се случва в изолирана от външния свят училищна обстановка. То изисква работа в партньорство с външни организации, за да се предоставят различни видове обучение. Ефективността на обучението зависи от много фактори, един от които е ангажираността на ученика в свързани с обучението действия. Традиционната образователна практика е основана на предпоставката, че знанието е нещо, което може да бъде предадено непосредствено от учителя на учениците. Пасивната, ориентирана към четене и писане педагогика с традиционно съдържание и организация се приема като норма. На теория се поощрява „участващото“ и диалогово (интерактивно) (participatory, interactive), манипулативно (handson), съсредоточено върху ученика (learner-centered), съсредоточено върху резултата (outcome-based) обучение, но тези практики не се срещат често в действителността. Конструктивизмът се отличава от традиционната представа, че знанието съществува независимо от индивида, че човекът е *tabula rasa*. Конструктивизмът (constructivism) е образователна философия, основана на предпоставката, че човек активно конструира свое собствено разбиране или знание чрез взаимодействие на това, което вече знае и това, в което вярва, и идеи, събития и дейности, с които влиза в контакт (Джеръм Брунер, Bruner, 1966). На базата на неговия опит, той изгражда собствено разбиране за света, в който живее – избира и преобразува информация, строи хипотези и взема решения, основавайки се на когнитивни структури (schema), които осигуряват значение и организация на опита. Ученето е процес на приспособяване на нашите ментални модели към новия опит. Можем да посочим определящи мнения на:

Жан Пиаже

Познавателното развитие е резултат от действия с елементите на обкръжаващата среда и интерактивното обучение има за резултат асимилацията и акомодацията към стимулите. Детето се учи чрез активно изследване и взаимодействие.

Martin Valcke

Обучението не е спортно състезание, в което учениците са зрители. Те не трябва само да стоят в клас, да слушат учителя, да за-помнят неговите думи и да отговарят на въпросите му. Те трябва да дискутират за това, което изучават, да го свързват със своя личен опит, да го прилагат в ежедневието си. Правейки това, те изучават част от себе си. Планирането на съответни действия за различни нива на възможности увеличава възможностите на детето да се учи.

Роберт Гласер (Glaser)

Методологията на интерактивното обучение е свързана с това да научим детето да мисли в пределите на контекста за предмета. Обучението трябва да е опитно и контекстуално

релевантно. Тогава то може да увеличи възможностите на ученика да усвоява и съхранява информация в пределите на контекстната структура.

Хауърд Гарднър (Gardner) създава теория за интерактивното обучение на базата на своята теория за множествените интелигентности. Обучението трябва да изследват реални материали в контекст, богат с възможности за стимулиране на ученето.

Конструктивисткият подход дава по-висока степен на интернализация и разбиране, той е по-адекватен на практиката. Цел на обучението е не само да се предаде информация, но също и да се преобразуват учениците от пасивни получатели на чужди знания в активни конструктори на тяхното собствено и чуждото знание. Ученето е търсене на значения. То започва с проблем, около който учениците активно са опитват да строят значения. За тази цел е необходимо разбиране както на цялото, така и на частите, както и на отношението им и контекста. Стремешът е фактите да се обхванат в концепция. Целта е да се достигне до собствено разбиране, а не до запомняне на "правилните отговори". Знанието се получава чрез индивидуално участие и контакт със съдържанието (информация), а не чрез имитации или повторения, както е в традиционните дидактически памет-ориентирани модели. Курикулумът трябва да е организиран спираловидно, така че ученикът да надгражда новото над старото си знание. Отхвърля се стандартизирането на учебния план и методите на преподаване. Вместо това се прилага гъвкав подход, адаптиране към ученика. Учителят се съсредоточава върху връзката между фактите и създаването на ново разбиране. Учителят не е само източник на знания, а ръководител, стимулатор и съизследовател. Той помага за формулирането на свои собствени идеи, мнения и изводи. Почти няма "правилни отговори" и единствени интерпретации. Учебните дейности се характеризират с активно ангажиране, изследователска активност, решения на проблеми и сътрудничество с другите. Учениците се поощряват да анализират, интерпретират и предсказват информацията. Задават се основно открити въпроси и се води диалог (беседа). Отхвърля се количествената оценка и стандартизираното тестиране. Вместо това, оценката става част от процеса на обучение, така че учениците да могат активно да се самооценяват. Стремешът е да се подпомага както индивидуалната, така и колективна работа. Търсят се гаранции, че всеки ученик ще е отговорен за собствените действия. Новите учебни програми по технологии и предприемачество са отправна точка за търсене на възможности за обосноваване на иновативни подходи, които биха подпомогнали провеждане на технологичното обучение.

Промените в учебните стандарти и учебната програма по технологии и предприемачество се отнасят не само до учебното съдържание, но и до характера на организацията на обучението. Като новост може да се отбележи фактът, че за една специфична дейност, каквато е учебно-трудова дейност, в учебната програма е визирано и препоръчителното разпределение на часовете за нови знания, за затвърдяване на новите знания, за обобщение и преговор, за диагностика на изходното равнище. Това разпределение, отнесено към другите предметни области е разбираемо, но към технологичното обучение създава редица противоречия. Едното от тях е свързано с невъзможността да се диференцират уроци за нови знания и такива за затвърдяване на знанията, а още по-малко – за обобщаване на новите знания. Допускаме, че това препоръчително разпределение на часовете не е механично и има своите основания, тъй като вида на урока се определя от характера на решаваните дидактически задачи. Това предположение ни служи като отправна точка за провеждане на изследване, чрез което целим да обосновем иновативни подходи, обуславящи новата същност на обучението по технологии и предприемачество. В нея се визират не само съдържателните, но и промените в организационните форми за обучение и във формите на учене – индивидуална, група и екипна.

В съвременните условия, новата образователна парадигма е с насоченост към детето (учащия се), което определя и необходимостта от по-добро извяване на развиващите функции на образователния процес. Целта е при образователните дейности ученикът да усвоява не само определена система от знания, умения и навици, отношения, но преди всичко да се формира като цялостна личност, в съответствие с определените образователни цели и съобразно индивидуалните му възможности, потребности, нагласи, очаквания. По същество това е идея за личностно ориентирано обучение, отчитащо в много по-голяма степен личностната образователна траектория на всеки ученик. Същността на този подход е, че се поставя индивидуалността на ученика в центъра на образователния процес, като същевременно се отчита съответствието с очертаващите се тенденции и перспективи в обществените очаквания за типа личност, който трябва да се подготвя в съответните етапи на нашата образователна система. Според съвременните психолози и педагози, този подход се основава на много добро познаване и вяра във възможностите на ученика, на осъзнаването на необходимостта да се отчитат и развиват индивидуалните потенциални дадености на всеки учащ се, за да се постигнат оптимални резултати при обучението и възпитанието му. Специалистите приемат, че това може да стане чрез използване на адекватно учебно съдържание, на “активни методи” на обучение, чрез цялата постановка на образователните дейности, осигуряваща достатъчно самостоятелност и творческо отношение на ученика към ученето, към разгръщащите се многообразни взаимодействия в училищното и класното пространство, а и към всички дейности, осъществявани в неговия социален контекст.

Стимулирането на интереса към технологиите и предприемачеството при учениците от прогимназиален етап на обучение ще ни помогне, от една страна, да развиваме техническите знания, да имаме възможност да градим качества като комбинативното и умения, а от друга мислене, изпробване на нови и различни дейности, формирането на елементарни норми на поведение за работа в екип и превръщането на идеите в действия в сферата на предприемачеството. Включва се и творчество, новаторство, поемане на рискове и способност да се планират и управляват елементарни проекти. Формирането на предприемаческата нагласа ще провокира у учениците инициативност, активност, независимост и новаторство и чувство на удовлетвореност в личните постижения. Всички тези качества са свързани с ключовите компетенции на учениците. Формирането на предприемачески знания и умения на учениците в общообразователното училище чрез технологичното обучение е неделима част от общокултурните ценности. Предприемаческото мислене се разглежда като интегриращо начало в системата на общата култура на личността. Предприемаческата култура като качествена характеристика на развитието на личността способства за свободната самореализация и самоопределяне в различни видове дейности. Като култура на всеки вид човешка дейност предприемаческата култура се определя като продуктивност, целесъобразност и лична обществена значимост на дейността. Проявлението на предприемаческата култура е свързано с всички компоненти на общата култура и преди всичко нивото на общата култура на личността зависи от степента на формираност на икономическата ѝ култура. В това се проявява и ценността на педагогическия процес и системното въздействие на личността.

Икономическото образование в училище е призвано да решава следните основни задачи:

- Формиране у учениците общо разбиране на икономическите закони в живота на съвременното общество, причините, пораждащи различни тенденции в развитието на икономиката, а така също и важни механизми за тяхното регулиране;

Разясняване на ролята на икономиката:

- Кой употребява?;
- Кой произвежда?;

- Кой наема на работа и кой се наема?;
- Обяснение на причините за конфликтите между хората и правовите механизми и тяхното разрешаване;
- Запознаване с основните стопански права и с механизмите на съдебната и арбитражна защита на своите интереси.

Получената сума от елементарни икономически знания е важна за учениците, не само от гледна точка на информираността им, но им дава основа за разбиране на ролята и правата на човека в обществото.

Икономическите знания целенасочено въздействат на нравственото възпитание на младия човек. Запознат с елементите на пазара, ученикът разбира, че един от елементите се явява деловата етика и че в пазарната система честната дума може да даде кредит не по – малко, отколкото материалните гаранции. Основите на икономическите знания осигуряват разбирането, че пазарната икономика е основана преди всичко да защитава правата на човека въобще, а не само неговите имуществени права. Икономическите знания способстват младите хора активно да възприемат общочовешки ценности като: демокрация, правова държава, гражданско общество, човешки права, конкуренция и пазар.

В педагогическата теория и в образователната практика се утвърждава, че учениците усвояват по-добре, ако са включени в активна, самостоятелна дейност, ако има разнообразие от дейности, ако се осигуряват достатъчно упражнения, за да могат те да придобият собствен опит и да се научат да прилагат наученото в разнообразни училищни и житейски ситуации.

Опитите за промени се насочват в различни направления, но все по-ясно става, че е необходимо използване на нови образователни модели на обучение, включващи рационални технологични решения, активизиращи познавателната и практическа дейност на учениците, стимулиращи изграждането на самостоятелна активност и индивидуален познавателен опит. Осигуряването на активността на ученика изисква преосмисляне на възможностите за оптимално реализиране на основните елементи на процеса на обучението – учебно съдържание, форми, методи и похвати на обучение, постановка на учебните задачи и на учебния процес.

Според съвременните специалисти “стратегическо направление за активизация на обучението” се явява не увеличаване обема на предаваната информация, не усилване и увеличаване числото на контролните мероприятия, а създаване на дидактически и психологически условия за осмисляне на ученето, включване в него на учащите се на равнище не само на интелектуална, а и на личностна и социална активност.

Следователно сега новата образователна парадигма е с насоченост към активно учащия ученик.

Целта е ученикът да се изявява в много по-голяма степен като активен, съзнателен, самостоятелен субект в образователната дейност, което е важна предпоставка за неговото цялостно, хармонично развитие. В тази връзка повишаването на активността на учениците при образованието се разглежда като важна педагогическа дейност, която е в компетенциите на учителя (в случая на началния учител) и която трябва да се осъществява съвместно със самите ученици и техните родители.

Развитието на творческия потенциал на учениците чрез предприемаческата подготовка е един от приоритетите на съвременната система за образование. За решаване на този проблем е недостатъчното усвояване на непрекъснато нарастващият обем знания, в това число и в сферата на икономиката. На първо място, е необходимо творческо осмисляне на информацията, която е реално отражение на живота, умение за прилагане на знанията и уменията на практика.

- Целите за формиране на предприемаческо мислене в сферата на общото образование

Усвояване на основни знания за съвременната икономика, принципи и функциониране и закономерностите за нейното развитие;

- Умения за икономическа дейност са следните:

В сферата на самосъзнанието предприемаческото мислене включва: осмисляне на собствения икономически потенциал, формиране на гражданско икономическо поведение. В сферата на мотивацията – това е развитие на интерес към проблемите на икономиката, постоянна необходимост за икономически знания, стремеж към цивилизовано предприемачество, което да стане средство за социална защита, улесняване решаването на проблемите по заетостта на младите хора, адаптирането им на пазара на труда. Формирането на предприемаческо мислене е само по себе си едно от ключовите компоненти на икономическото мислене, а опосредствено – в системата на съвременното образование в условията на училищни реформи. При това съвсем не е задължително, младият човек с развито предприемаческо мислене да стане впоследствие собственик или съдружник на която и да е предприемаческа структура.

Предприемаческото мислене трябва да се приема като способност за създаване на принципно реализируеми на практика идеални модели за позитивно преобразуване в стопанската сфера и в отношенията на икономическите субекти.

Особено внимание в съвременната наука се отделя на изясняване каква е връзката между външната активност и вътрешната активност на индивида. Има многобройни анализи, в зависимост от методологическите позиции на авторите. В повечето разработки акцентът се поставя на връзката между практическата дейност и умствената дейност на индивида. Въз основа на многобройни научни изследвания се доказва, че колкото са по-малки децата, толкова практическата дейност е по-изявена и се явява важна предпоставка за възникване на умствената дейност. С онтогенетичното развитие на индивида съответно се изменя както съдържанието, така и общата насоченост на дейностите. Става така, че водещата дейност започва да покрива “полето“ на другите дейности, които я съпътстват. По отношение на ученика в училище се разглеждат следните аспекти на неговата активност (по Е. Флеминг): интелектуална активност, говорна активност, емоционална активност и сензомоторна активност.

Умствената активност се разглежда като многообразие от процеси, което позволява решаване на познавателни задачи, включване в многообразни ситуации за придобиване и отработване на опит, съобразно потребностите на средата и личните потребности. Ефективността на образователния процес се свързва в най-голяма степен с умствената активност на учениците.

Именно от нея зависят постиженията в ученето и напредъка на учениците в ученето, а и при другите социални взаимодействия. В тази връзка особено ценно е схващането на Хелмут Фауст за същността на умствената активност, който посочва, че “тя може да бъде насочена към решаване на познавателни задачи, към овладяване на нови знания, към опознаване на проблеми, към формулиране на предложения, към търсене на нови пътища за разрешаване.

При осъществяване на различните дейности ученикът трябва да бъде предизвикан за адекватни външни прояви – вербална и невербална активност, разнообразна практическа активност. Учителят е този, който може, а и трябва да стимулира учениците да говорят, да обсъждат, да проявяват активно отношение.

Той трябва да създаде необходимите условия те реално да действат при решаване на поставените (от учителя, а и от тях самите) образователни задачи. Следователно особено важно е доколко добре е осъществена външната организация на обучението, т. е. каква е нейната целесъобразна рационалност.

В съвременните условия особено значение придобива въпросът за разкриване параметрите на умствената и социалната активност. В такава посока са и схващанията на един от най-

известните съвременни специалисти по образованието Е. де Боно за творчески подход и възможности за изява в цялостната дейност на учениците, за съчетаване на алгоритмично и евристично мислене. Активността на ученика при обучението и възможностите за активизиране са предмет на непрекъснати изследвания в психологията, педагогиката и по конкретно в дидактиката. Прогресивните педагози в миналото са смятали, а сега водещите специалисти по образованието извеждат като едни от най-важните изисквания към работата на учителя за стимулиране на активност, съзнателност и самостоятелност на учениците при обучението.

References:

1. Bono, E. Teach your child how to think. S., 2001.
2. Boneva, Galya, The student's active position in educational activities. Pedagogical Almanac, St. St. Cyril and Methodius”, Veliko Tarnovo, 2011.
3. Bizhkov, G., Methodology and Methods of Pedagogical Research, Asconi-ed., Sofia, 1995.
4. Vasileva, V., Formation of Motivation for Student Learning. In: Proceedings of the Fifth International Scientific Conference on Motivation and Interests in Learning, RS, IC
5. MEDiatech, 2015.
6. Velcheva, K., Toolkit for Technology and Entrepreneurship, Bishop Konstantin Preslavsky University of Technology, Shumen, 2017.
7. Dimitrova, N., Pedagogy of technological preparation, Shumen, 2009.